

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	08.04.2026
Spisová značka:	24 Cdo 2434/2025
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2026:24.CDO.2434.2025.1
Typ rozhodnutí:	USNESENÍ
Heslo:	Účastníci řízení Rodinný závod (o. z.) Pozůstalost (o. z.)
Dotčené předpisy:	§ 112 z.ř.s. § 704 odst. 1 o. z.
Kategorie rozhodnutí:	B

24 Cdo 2434/2025

USNESENÍ

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Romana Fialy a soudců JUDr. Lubomíra Ptáčka, Ph.D., a JUDr. Davida Vláčila ve věci pozůstalosti po **F. K.**, zemřelém dne 15. prosince 2024, za účasti **1) F. K.**, **2) nezletilého AAAAA (pseudonym)**, zastoupeného matkou **K. S.**, jako zákonnou zástupkyní, **3) L. K.**, **4) K. K.**, **5) L. K.** a **6) M. K.**, účastníků 3) – 6) zastoupených Mgr. Jiří Roulem, advokátem se sídlem v Ledči nad Sázavou, Husovo náměstí č. 139, vedené u Okresního soudu v Pelhřimově pod sp. zn. 133 D 293/2024, o dovolání účastníků 3) – 6) proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 22. května 2025, č. j. 15 Co 217/2025-112, takto:

Dovolání účastníků 3) – 6) **se zamítá.**

Odůvodnění:

1. Řízení o pozůstalosti po **F. K.**, zemřelém dne 15. 12. 2024 (dále také jen „zůstavitel“), bylo zahájeno usnesením Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 31. 12. 2024, č. j. 133 D 293/2024. Provedením úkonů v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli byl pověřen jako soudní komisař Mgr. et Bc. Ondřej Řitička, notář v Pelhřimově (§ 101 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních).

2. Následně podáním ze dne 8. 4. 2025 účastníci 3) – 6) podali návrh na provedení soupisu pozůstalosti ve smyslu ustanovení § 1685 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku, a to „z důvodu zajištění kompletního a detailnějšího seznamu majetku zůstavitele pro určení hodnoty podílu osob uplatňujících nárok na podíl na rodinném závodu“, neboť účastník 1) činí kroky směřující k odprodeji majetku z pozůstalosti – chovaného skotu.

3. Okresní soud v Pelhřimově usnesením ze dne 15. 4. 2025, č. j. 133 D 293/2024-91, ukončil účast v řízení **L. K.**, **K. K.**, **L. K.** a **M. K.** (výrok I.), a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Na základě zjištění, že zůstavitel zemřel svobodný, měl dvě děti – syna **F. K.** (účastníka 1/) a nezletilého syna **AAAAA (pseudonym)** [účastníka 2/] a nezanechal žádné pořízení pro případ smrti, soud prvního stupně dovodil, že „jedinými v úvahu přicházejícími dědici na základě zákonné dědické posloupnosti v první dědické třídě dědiců byli zjištěni synové **F. K.** (účastník 1/) a **AAAAA (pseudonym)** [účastník 2/]“. S poukazem na komentářovou literaturu soud prvního stupně uzavřel, že pro aplikaci ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku, tedy k možnosti rozdělení rodinného závodu při dělení pozůstalosti soudem, je třeba splnění několika kumulativních podmínek, a to: (i) existence rodinného závodu, (ii) že pozůstalostní soud rozděluje pozůstalost ve smyslu ustanovení § 185 odst. 1 písm. b), c) nebo e) zákona o zvláštních řízeních soudních, a (iii) že člen rodiny musí být dědicem, resp. mu musí svědčit dědické právo, když zákonodárce ustanovením § 704 odst. 1 občanského zákoníku „nekonstruoval nový dědický titul“ pro členy rodinného závodu. Soud prvního stupně následně dospěl k závěru, že v projednávaném

případě k aplikaci ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku nemůže dojít, není-li splněna jednak podmínka (iii), neboť v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli nastupuje zákonná dědická posloupnost, kde v první dědické třídě jsou pouze zůstavitelovi potomci, jednak podmínka (ii), neboť v daném případě soud v rozhodnutí o dědictví nebude rozdělovat pozůstalost dle ustanovení § 185 odst. 1 písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních, ani podle ustanovení § 185 odst. 1 písm. c) zákona o zvláštních řízeních soudních, a že jediný možný případ rozdělení pozůstalosti postupem dle ustanovení § 185 odst. 1 písm. e) zákona o zvláštních řízeních soudních se v daném případě s ohledem na okolnosti řízení „jeví jako zcela nepravděpodobný“. Vzhledem k tomu, že nebyly splněny minimálně dvě ze tří podmínek pro aplikaci § 704 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, se pak soud prvního stupně nezabýval otázkou existence rodinného závodu. Soud prvního stupně také (s poukazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1636/2008) dovodil, že ačkoliv účastníci 3) – 6) z opatrnosti přihlásili do pasiv pozůstalosti své pohledávky odpovídající uplatněnému nároku na vypořádání majetkového podílu v rodinném závodu, „samotné přihlášení pohledávky do dědictví nečiní z věřitele účastníka řízení“, a tedy že jim ani ze zákona ani z postavení věřitelů nepřísluší právo na postup dle § 1685 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku, a proto k návrhu na soupis pozůstalosti „nelze brát zřetel“, a protože „navrhovatelům nesvědčí žádný dědický titul ani jiné právo, které by je opravňovalo k účasti při projednání pozůstalosti dle ustanovení § 110 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních“, jejich účast v souladu s ustanovením § 7 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních ukončil.

4. K odvolání účastníků 3) – 6) Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře usnesením ze dne 22. 5. 2025, č. j. 15 Co 217/2025-112, potvrdil usnesení soudu prvního stupně v odst. I. v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu přednostního práva k rodinnému závodu dle § 704 o. z. (výrok I.), a zrušil usnesení soudu prvního stupně v odst. I v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu postavení věřitelů a v odst. II. ve výroku o náhradě nákladů řízení a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (výrok II.). Odvolací soud dovodil, že podstatou rozhodnutí bylo posouzení, zda navrhovatelé, tj. účastníci 3) – 6) mají postavení účastníků řízení o pozůstalosti po zůstaviteli, a z pohledu uplatněného přednostního práva k dědictví rodinného závodu ve smyslu § 704 odst. 1 občanského zákoníku shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že nebylo potřebné zabývat se otázkou, zda zemědělské podnikání zůstavitele mělo charakter rodinného podniku, a to z důvodu, že toto ustanovení „nekonstruuje nový dědický titul, na jehož základě by mohli členové rodinného závodu (nejsou-li dědici) nabýt podíl na pozůstalosti“, neboť (s odkazem na komentářovou literaturu) citované ustanovení „pouze modifikuje postup“ soudu (resp. soudního komisaře) v pozůstalostním řízení, „nerozšiřuje okruh dědiců“ a předpokladem realizace přednostního práva je, že „oprávněný člen rodiny podílející se na provozu závodu je současně dědicem“ a že je třeba rodinný závod (v rámci zejména dědického řízení) „rozdělit“, kdy „platí zvláštní pravidlo týkající se dědické posloupnosti“. Bez ohledu na to, zda postup dle ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku dopadá pouze na případy dědění na základě porřízení pro případ smrti nebo i případy dědění dle zákonné dědické posloupnosti, odvolací soud dospěl k závěru, že nejsou-li navrhovatelé dědici z porřízení pro případ smrti ani na základě zákona (těmi by byli až ve 2. dědické třídě) a nemůže-li jim postavení dědiců založit ani § 704 odst. 1 občanského zákoníku, „navrhovatelům nesvědčí žádný dědický titul, jež by je opravňoval k účasti při projednání pozůstalosti“, neboť účastníky tohoto řízení jsou ve smyslu § 110 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici. Odvolací soud však rozhodnutí soudu prvního stupně označil za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů v té části, v níž soud prvního stupně dovodil, že navrhovatelům nesvědčí žádné jiné právo zakládající jejich účastenství v řízení, neboť podle odvolacího soudu tím, že navrhovatelé - účastníci 3) – 6) učinili návrh na provedení soupisu pozůstalosti dle § 1685 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku, je pro závěr o jejich účastenství v příslušné části tohoto řízení podle § 112 zákona o zvláštních řízeních soudních nutné posoudit, zda mají postavení věřitelů z jimi tvrzeného důvodu, tedy zda se může v daném případě jednat o rodinný závod ve smyslu § 700 občanského zákoníku, zda jim svědčí nárok na vypořádání a v kladném případě, zda jako věřitelé osvědčili vážný důvod pro provedení soupisu, čímž se však soud prvního stupně nezabýval, a proto odvolací soud v tomto rozsahu zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. 1.

2. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu, a to proti výroku I., kterým bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně ve výroku I. v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu přednostního práva k rodinnému závodu dle § 704 občanského zákoníku, podali L. K., K. K., L. K. ml. a M. K. (účastníci 3/ – 6/) dovolání z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky, která dosud nebyla vyřešena. Dovolatelé soudům obou stupňů vytýkají nesprávné právní posouzení vztahu právní úpravy rodinného závodu a dědického práva, neboť mají za to, že soudy „nesprávně vyložily ustanovení § 704 občanského zákoníku“, a dovolacímu soudu

předkládají k vyřešení otázku, zda v případě, že bude prokázáno, že soustavou a dlouhodobou činností přispívali k rozvoji, zhodnocování a budování rodinného závodu, mají právo na vypořádání svého přínosu (1) formou přednostního práva k získání majetkové podstaty rodinného závodu s povinností vyplatit do dědického řízení vypořádací (finanční) podíl odpovídající podílu zůstavitele, což sami dovolatelé považují za „spravedlivější“, jestliže se zákonní dědici v daném případě na provozu závodu nijak nepodíleli, nebo (2) „zda se toto právo po smrti evidovaného vlastníka rodinného závodu přetransformuje na pohledávku účastníků závodu vůči zákonným dědicům“. Podle dovolatelů jimi předložená první varianta řešení „nevytváří novou dědickou skupinu“, přičemž mají za to, že jejich „právo na rodinném závodu pramení ze samotné existence rodinného závodu“, které by mělo být „osvědčeno ještě před tím, než bude rodinný závod zahrnut do dědického řízení“, a že by se v dědickém řízení měl vypořádat toliko (finanční) podíl zůstavitele na rodinném závodu vyplacený osobami uplatňujícími přednostní právo k rodinnému závodu pro účely dědického řízení. Ve vztahu k druhé předjímané variantě dovolatelé uvádí, že náležela-li by jim pouze pohledávka odpovídající hodnotě jejich podílu na závodu, znamenalo by takové řešení faktický i právní zánik závodu. Dovolatelé soudům proto vytýkají, jednak že se v projednávaném případě nezabývaly posouzením existence rodinného závodu, jednak že pro aplikaci ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku vymezily několik kumulativních podmínek, ačkoliv podmínku označenou soudem prvního stupně jako (iii) „nelze ze zákonného znění dovodit“ a podmínku (ii) soud vyložil „čistě formalisticky“, když výklad soudu je „natolik restriktivní, že by použitelnost tohoto ustanovení byla prakticky zcela vyloučena“, přestože „smyslem předmětné úpravy je spravedlivé vypořádání majetkových vztahů zůstavitele a jeho rodiny“. K soudy vymezeným podmínkám pro aplikaci § 704 odst. 1 občanského zákoníku dovolatelé dále uvádí, že v případě podmínky spočívající v rozdělení rodinného závodu při dělení pozůstalosti, dospěl-li soud k závěru, že se ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku aplikuje pouze v případech dělení pozůstalosti ve smyslu § 185 odst. 1 písm. b), c) nebo e) zákona o zvláštních řízeních soudních, je naproti tomu smyslem zákonné úpravy zachování samotné existence provozu rodinného závodu a ochrana osob zúčastněných na provozu rodinného závodu, a že podmínku, že člen rodinného závodu musí být zároveň dědicem, resp. mu musí svědčit dědické právo, „zákon explicitně nestanovuje“, a naopak lze dovozovat, že každý z členů rodinného závodu „je potenciálním dědicem zůstavitele“ a „záleží jen na dědické třídě, ve které se ten který příbuzný nachází“. Vzhledem k uvedenému dovolatelé navrhují, aby dovolací soud zrušil usnesení odvolacího soudu ve výroku I. a usnesení soudu prvního stupně ve výroku I. v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu přednostního práva k rodinnému závodu dle § 704 občanského zákoníku, a věc vrátil k dalšímu řízení; současně navrhují, aby dovolací soud odložil právní moc napadeného rozhodnutí z důvodu, aby „nebylo ukončeno dědické řízení před rozhodnutím o tomto dovolání.1.

2. Vyjádření účastníků 1) a 2) k uvedenému dovolání podáno nebylo.

3. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání L. K., K. K., L. K. ml. a M. K. podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnými osobami ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

4. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

5. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

6. Dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 věta první o. s. ř.).

7. Z hlediska skutkového stavu bylo soudy v projednávaném případě zjištěno (správnost skutkových zjištění přezkumu dovolacího soudu nepodléhá, k tomu srov. § 241a odst. 1 o. s. ř.), že zůstavitel zemřel svobodný, měl dvě děti – F. K. a nezletilého AAAAA (pseudonym), a že nezanechal žádné pořízení pro případ smrti. Z důvodu, že „administrativně bylo podnikání vedeno na zůstavitele“, v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli bratr zůstavitele L. K., synovec zůstavitele K. K., synovec zůstavitele L. K. ml. a matka zůstavitele M. K. (tj. účastníci 3/ – 6/) uplatnili dle ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku přednostní právo k rodinnému závodu, na jehož chodu se dle svých

tvrzení se zůstavitelem (a dále otcem zůstavitele) podíleli, eventuálně uplatnili nárok na vypořádání majetkového podílu v rodinném závodu. K usnadnění určení hodnoty podílů na rodinném závodu účastníci 3) – 6) požádali o provedení soupisu pozůstalosti ve smyslu ustanovení § 1685 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku. Z obsahu spisu Okresního soudu v Pelhřimově sp. zn. 133 D 293/2024 bylo dále zjištěno, že soud v řízení o pozůstalosti prozatím provedl pouze předběžné šetření a k žádosti a se souhlasem syna zůstavitele F. K. – účastníka 1) usnesením ze dne 13. 2. 2025, č. j. 133 D 293/2024-61, tohoto jmenoval správcem pozůstalosti ke správě obchodního závodu zůstavitele vedeného na jméno zůstavitele, jako podnikající fyzickou osobu, se sídlem XY, IČO XY, a usnesením ze dne 17. 3. 2025, č. j. 133 D 293/2024-68, jej jmenoval správcem pozůstalosti také ke správě bankovního účtu č. XY za účelem nezbytných úkonů při správě zůstavitelova obchodního závodu. K vyrozumění o dědickém právu a o právu dědictví odmítnout dle ustanovení § 164 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních soud (soudní komisař) v řízení o pozůstalosti doposud nepřistoupil.1.

2. Za tohoto skutkového stavu dovoláním napadené usnesení odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky účastenství v řízení o pozůstalosti osob, které uplatňují nárok na přednostní právo k rodinnému závodu dle ustanovení § 704 odst. 1 občanského zákoníku, případně svou pohledávku vůči zůstaviteli z titulu práva na vypořádání podílu na rodinném závodu. Vzhledem k tomu, že uvedené právní otázky dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání účastníků řízení 3) – 6) je přípustné.

3. Po přezkoumání dovoláním napadeného usnesení odvolacího soudu podle ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání není opodstatněné.

4. Vzhledem k tomu, že zůstavitel zemřel dne 15. 12. 2024, řídí se dědické právo po něm zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinným od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), a řízení o pozůstalosti zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (také jen „z. ř. s.“).

5. Řízení o pozůstalosti je řízením, které může být zahájeno i bez návrhu [srov. § 2 písm. f) a § 13 odst. 1 z. ř. s.].

6. Zákon o zvláštních řízeních soudních v obecné části stanoví, že v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je účastníkem řízení navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (§ 6 odst. 1 z. ř. s.). Účastníkem je také ten, kterého zákon za účastníka označuje (§ 6 odst. 2 z. ř. s.). Jestliže se řízení účastní ten, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná, soud usnesením jeho účast v řízení ukončí (§ 7 odst. 2 z. ř. s.).

7. Účastenství v řízení o pozůstalosti zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje ve zvláštní části, a to v Hlavě III, Dílu 1, Oddílu 4, Pododdílu 1, která ve vztahu k obecné úpravě účastenství obsahuje speciální definici účastníků pozůstalostního řízení, a to v ustanovení § 110 a následujících z. ř. s. Účastníky řízení o pozůstalosti jsou tedy ti, o nichž to zákon stanoví, a pouze jim svědčí právo zúčastnit se řízení.

8. Ustanovení § 110 odst. 1 věty první před středníkem z. ř. s. stanoví, že účastníky jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici.

9. Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím (§ 1475 odst. 3 o. z.). Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní (§ 1475 odst. 1 o. z.).1.

2. Podle ustanovení § 1476 o. z. se dědí na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe. Zákonná dědická posloupnost je upravena v ustanovení § 1635 až 1640 o. z.

3. Podle ustálené soudní praxe účastenství v řízení o pozůstalosti vymezené v ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s., pokud jde o osoby, které si činí nárok na pozůstalost nebo její část, odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, které bude nabytí dědictví posléze potvrzeno v usnesení o dědictví (§ 185 z. ř. s.), popřípadě aby pozůstalost při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 1634 o. z. připadla státu.

4. Na důvodnost toho, kdo je zůstavitelovým dědicem, se usuzuje na základě skutečností, které jsou významné podle hmotného dědického práva, a je zřejmé, že okruh účastníků řízení o pozůstalosti jako dědiců se v průběhu řízení (v jeho jednotlivých fázích) může měnit. Počátek tohoto účastenství závisí na tom, kdy se soud dozví o skutečnostech, z nichž dědické právo vyplývá, a trvá tak dlouho, dokud chování nebo jednání osoby, které svědčí některý z důvodů dědění, směřuje k tomu, aby se skutečně stala dědicem, nebo dokud nebudou zjištěny další skutečnosti, které

ukazují, že dědicem je někdo jiný, popřípadě že zůstavitel nemá žádného dědice. Ten, kdo sám u soudu uplatnil své dědické právo (jako navrhovatel nebo ten, kdo v průběhu řízení o pozůstalosti o sobě tvrdí, že je zůstavitelovým dědicem), je účastníkem řízení jako dědic již od okamžiku uplatnění svého dědického práva, postavení účastníka však ztrácí, bude-li zjištěno, že mu ve skutečnosti žádný z dědických titulů nesvědčí, že někdo jiný má lepší (silnější) dědický titul nebo že z jiných důvodů nemůže dědit.

5. Vznikne-li mezi těmi, které soud v řízení o pozůstalosti vyrozuměl o jejich dědickém právu nebo kteří řádně uplatnili své dědické právo, jestliže dědictví neodmítli nebo zaniklo-li jim právo odmítnout dědictví nebo je-li odmítnutí dědictví neplatné anebo jestliže se k odmítnutí dědictví nepřihlíží, spor o dědické právo ve smyslu ustanovení § 168 z. ř. s., soud v řízení o pozůstalosti postupuje – v závislosti na tom, zda mezi dědici zůstaly sporné skutkové okolnosti či nikoliv – podle ustanovení § 169 nebo § 170 z. ř. s. Stran účastenství těchto osob v řízení o pozůstalosti je těmto ustanovením společné, a zákon pro tyto případy výslovně v ustanovení § 169 odst. 1 a § 170 odst. 3 z. ř. s. stanovuje, že na základě vyřešení sporu o dědické právo těch, jejichž dědická práva vedle sebe nemohou obstát, soud v řízení o pozůstalosti usnesením rozhodne, kterému z účastníků řízení se účast v řízení ukončuje (případně, je-li to třeba, z jakého dědického titulu). K tomuto považuje dovolací soud za nezbytné doplnit, že v případě rozhodnutí dle § 169 odst. 1 z. ř. s. soud k tomu ještě rozhodne, s kterými účastníky bude nadále jednáno, a naopak že v případě tzv. skutkových sporů nelze vyloučit situaci, kdy bude třeba akceptovat i postup, kdy po vyřešení sporu soud žádné další usnesení podle § 170 odst. 3 z. ř. s. nevydá (protože žádnému z účastníků účast nelze ukončit) a v řízení bude pokračovat se stejnými účastníky, respektujíc rozhodnutí soudu o sporné skutečnosti nebo fikci podle § 170 odst. 2 z. ř. s. (k tomu srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2024, sp. zn. 24 Cdo 3806/2023, který byl uveřejněn ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 18, ročník 2025).

6. Přestože tedy právní úprava účastenství v řízení o pozůstalosti v první řadě sleduje, aby byly zjištěny osoby, které (podle usnesení o pozůstalosti) nabudou zůstavitelův majetek, a proto zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje okruh účastníků celého pozůstalostního řízení (až do jeho pravomocného skončení), vymezuje také okruh dalších účastníků pouze pro vymezenou část pozůstalostního řízení, například kdy je účastenství určeno potřebou vypořádat práva a povinnosti ze společného jmění manželů při zániku manželství smrtí zůstavitele, či potřebou zajištění práv věřitelů zůstavitele, nepominutelných dědiců, správce pozůstalosti i osob, které byly dotčeny opatřením soudu směřujícím k zajištění majetku zůstavitele. Ve vztahu k účastníkům pouze určité vymezené části řízení o pozůstalosti pak platí, že jakmile se účel účasti těchto osob naplní, přestávají být účastníky řízení o pozůstalosti (k tomu viz také Svodoba, K., Tlášková, Š., Vláčil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 234, dále také Důvodovou zprávu k § 109 až 115 z. ř. s.). 1.

2. Již zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen OSŘ), vymezoval tři definice účastenství – jednak za ně v § 90 OSŘ (typicky ve sporném řízení) považoval navrhovatele (žalobce) a odpůrce (žalovaného), jejichž účastenství bylo založeno ryze procesním způsobem – žalobcem byl subjekt, který žalobu podal a žalovaným pak ten, jehož za žalovaného žalobce ve svém návrhu označil (tzv. první definice). Druhá a třetí definice účastenství byly zejména pro účely tzv. nesporného řízení (za nějž bylo tradičně považováno i řízení dědické, nyní pozůstalostní) formulovány v § 94 odst. 1 OSŘ, podle něhož v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (tzv. třetí definice). Účastníky řízení byli (podle tzv. druhé definice vtělené do § 94 odst. 2 OSŘ) také navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. Zákon již tehdy stanovil, že jestliže někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, vydá soud, jakmile se o něm dozví, usnesení, jímž jej přibere do řízení jako účastníka (viz § 94 odst. 3 OSŘ), a naopak, pokud se se řízení účastní ten, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná, soud usnesením jeho účast v řízení ukončí (viz § 94 odst. 4 OSŘ). Posledně uvedená pravidla se však prosazovala jen ve vztahu k tzv. třetí definici účastníků (k tomu srov. například Drápal, L. In: Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 610 - 615).

3. Ačkoliv si je dovolací soud vědom vyvíjejících se názorů nauky, že „§ 7 z. ř. s. systematicky navazuje na celé ustanovení § 6 z. ř. s.“ (srov. Lavický, P. In: LAVICKÝ, P. a kol., Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář, [Systém ASPI], Wolters, ISSN 2336-517X, v komentáři k § 7), i nadále však setrvává na neformálním přístupu ve vztahu k účastenství v rámci pozůstalostního řízení, které odpovídá v rámci obecné definice účastenství tomu, že účastníky jsou navrhovatel (ten, kdo podal návrh na zahájení řízení o pozůstalosti) a ti, které zákon za účastníky označuje, a že jakmile se účel jejich účasti (pozn. účastníků jen určité části pozůstalostního řízení) naplní,

přestávají být účastníky řízení o pozůstalosti. Nadto za situace, kdy § 7 z. ř. s. výslovně navazuje pouze na § 6 odst. 1 z. ř. s., nikoliv na § 6 odst. 2 z. ř. s., jestliže pak také z důvodové zprávy vysloveně vyplývá, že „účastníci řízení se definují shodně, jak je doposud pro účely nesporných řízení definoval § 94 odst. 1 a 2 OSŘ“, a že úprava § 7 z. ř. s. je obsahově i formálně přebírána z § 94 odst. 3 a 4 občanského soudního řádu a nedochází tak k žádnému obsahovému posunu od dosavadní praxe“.

4. Na základě výše uvedeného lze proto uzavřít, že zákon o zvláštních řízeních soudních ve zvláštní části - v řízení o pozůstalosti upravuje postup soudu (soudního komisaře) při rozhodování o účastenství v řízení o pozůstalosti pouze pro ty případy, kdy mezi účastníky řízení vznikne spor o dědické právo, neboť, jak již dovolací soud uvedl výše, primárním cílem pozůstalostního řízení je zjištění osob - dědiců, kterým bude potvrzeno nabytí pozůstalosti po zůstaviteli. Tím, že jiné ukončení účastenství v řízení zákon o zvláštních řízeních neupravuje, lze ze smyslu a účelu právní úpravy řízení o pozůstalosti, kde okruh účastníků není uzavřený a neměnný, dovodit, že soud (soudní komisař) v pozůstalostním řízení o účastenství v jiných případech, tj. v souvislosti s případnými spory o „jiné“ právo, nerozhoduje. Proto stejně jako je tomu v případě „vzniku“ účastenství, kdy soud v řízení o pozůstalosti s osobami, jejichž účast v řízení vyplývá z hmotného práva, začne jednat jako s účastníky řízení, aniž by o tom vydal zvláštní rozhodnutí, je tomu tak i v případě, ukáže-li se, že někdo, s kým soud v řízení o pozůstalosti jednal, nebo kdo například uplatnil nárok na pozůstalost (aniž by uplatňoval své dědické právo), či uplatnil pohledávku vůči zůstaviteli, není účastníkem řízení nebo jeho účastenství zaniklo. O tom, že taková osoba není účastníkem pozůstalostního řízení nebo že účastenství takové osoby zaniklo, se v těchto případech nerozhoduje a soud (soudní komisař) s takovými osobami „bez dalšího“ přestane jednat. 1.

2. Lze však souhlasit s názory, že projev soudu (soudního komisaře), na jehož základě má účastník do řízení vstoupit nebo z něho vystoupit, musí být jednoznačný, aby byla odstraněna možnost pochybnosti (právní nejistoty), vůči komu se řízení vede. Nejvyšší soud proto shrnuje, že jestliže v projednávané věci odvolací soud rozhodl o ukončení účasti dovolatelů z titulu jimi uplatněného přednostního práva k rodinnému závodu, nepředstavuje takový procesní postup vadu řízení, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

3. Soudy v projednávané věci dospěly k závěru, že nezanechal-li zůstavitel žádnou listinu o pořízení pro případ smrti, „jedinými v úvahu přicházejícími dědici na základě zákonné dědické posloupnosti v první třídě dědiců“ byli zjištěni pozůstalí synové – účastníci 1) a 2). Z obsahu podání L. K., K. K., L. K. ml. a M. K. ze dne 3. 4. 2025 je dále zřejmé, že tyto osoby neuplatňují svá dědická práva po zůstaviteli (což potvrzují i ve svém dovolání, kde výslovně uvádí, že „nejdou dědici zůstavitele“), ale uplatňují (ve smyslu ustanovení § 704 odst. 1 o. z.) své „přednostní právo“ k části pozůstalosti po zůstaviteli, a to k obchodnímu závodu vedenému na jméno zůstavitele jako podnikající fyzické osoby pod IČO XY, o němž tvrdí, že se jednalo o rodinný závod, na jehož provozu se podíleli, eventuálně vůči zůstaviteli uplatňují svou pohledávku na vypořádání majetkového podílu z titulu své účasti na rodinném závodu.

4. Ačkoliv se tedy navrhovatelé L. K., K. K., L. ml. a M. K. nepovažují za dědice zůstavitele ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s., bylo nezbytné se zabývat povahou jimi uplatněného nároku a v souvislosti s tím jejich postavením v pozůstalostním řízení po zůstaviteli.

5. Podle ustanovení § 700 odst. 1 o. z. se za rodinný považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu.

6. Podle ustanovení § 701 o. z. členové rodiny zúčastnění na provozu rodinného závodu se podílejí na zisku z něho i na věcech z tohoto zisku nabytých, jakož i na přírůstcích závodu v míře odpovídající množství a druhu své práce. Vzdát tohoto práva se může jen osoba plně svéprávná osobním prohlášením; prohlášení vyžaduje formu veřejné listiny.

7. Ustanovení § 704 odst. 1 o. z. stanoví, že má-li být rodinný závod rozdělen při dělení pozůstalosti soudem, má na něj člen rodiny zúčastněný na jeho provozu přednostní právo.

8. Soudy v projednávané věci v souladu s komentářovou literaturou dospěly k závěru, že ustanovení § 704 odst. 1 o. z. nerozšiřuje okruh dědiců [srov. Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (3.

aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, komentář k § 704], neboť zákonodárce tímto ustanovením nekonstruoval nový dědický titul. Nejvyšší soud se s tímto závěrem ztotožňuje. Vzhledem k tomu, že dědické tituly, na jejichž základě dochází k dědění, jsou taxativně vymezeny ustanovením § 1476 o. z., dle kterého se dědí na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona, má dovolací soud shodně se soudy v projednávaném případě za to, že právní úprava rodinného závodu, jež osobám zúčastněným na rodinném závodu přiznává za splnění podmínek ustanovení § 704 odst. 1 o. z. přednostní právo k rodinnému závodu, takto zákonem taxativně vymezený okruh dědických titulů nerozšiřuje, a tím pádem ani nevymezuje nový „specifický“ okruh dědiců. 1.

2. Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 4888/2016, který byl uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 7, ročník 2020, dospěl k závěru, že účastenství člena rodiny na provozu rodinného závodu má povahu závazkového právního vztahu vůči majiteli rodinného závodu – je souborem obligačních práv a povinností. Účastenství není věcným právem, především není vlastnictvím, ani spoluvlastnictvím rodinného závodu. Veškerá věcná práva vůči závodu tak zůstávají v rukou člena rodiny, který se stal vlastníkem rodinného závodu a na jehož provozu se ostatní účastní. Pakliže členu rodiny z titulu účastenství na provozu rodinného závodu vznikne určité právo, dostává se do postavení věřitele vůči majiteli rodinného závodu a naopak, pokud mu vznikne určitá povinnost, je ohledně této povinnosti dlužníkem majitele závodu (Kožiak, J. In: Hrušáková, M., Hulmák, M., Králíčková, Z. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 116). Z uvedeného je tedy zřejmé, že osoba podílející se na provozu rodinného závodu, nejde-li přímo o osobu majitele rodinného závodu, má pouze postavení věřitele vůči majiteli rodinného závodu.

3. Vztaženo do poměrů projednávané věci lze proto dovodit, že osobám (L. K., K. K., L. K. ml. a M. K.) uplatňujícím přednostní právo k části pozůstalosti – obchodnímu závodu zůstavitele, jenž považují za rodinný závod ve smyslu ustanovení § 700 a násl. o. z., případně uplatňujícím právo na vypořádání jejich podílů na tomto závodu, tak může svědčit postavení účastníka pozůstalostního řízení pouze z titulu věřitele zůstavitele.

4. Podle ustanovení § 112 z. ř. s. je zůstavitelův věřitel účastníkem, jde-li v něm o odloučení pozůstalosti, které navrhl, nebo o soupis pozůstalosti, který navrhl.

5. Z pohledu takto omezené účasti věřitele zůstavitele při projednání pozůstalosti (ve vyjmenovaných fázích řízení) je zřejmé, že věřitel zůstavitele se účastníkem řízení při projednání pozůstalosti stává jen výjimečně, a to za podmínek uvedených v § 112 z. ř. s., přičemž toto ustanovení mu nezakládá právo na účast při jiných úkonech. Ke vzniku účasti věřitele na pozůstalostním řízení ve vymezených fázích řízení však bude předně nezbytné, aby jeho v pozůstalostním řízení uplatněná pohledávka vůči zůstaviteli byla zjištěna a prokázána, což v projednávaném případě v první řadě znamená, bude-li vůbec prokázána existence rodinného závodu a s tím souvisejícího nároku osob zúčastněných na rodinném závodu, neboť jinak by se zcela logicky nemohly tyto osoby stát účastníky řízení o pozůstalosti ani podle ustanovení § 112 z. ř. s.

6. Nelze pak přehlédnout, že postavení věřitele je v podstatné míře závislé také na postoji dědiců zůstavitele, neboť stejně jako aktiva, tak i pasiva pozůstalosti soud v řízení o pozůstalosti objasní z údajů dědiců (a není důvodu, aby soud v řízení o pozůstalosti nevzal za svá shodná tvrzení účastníků, k tomu srov. právní názor vyjádřený například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1982/98, které bylo publikováno v časopise Soudní judikatura pod č. 57, ročník 1999), přičemž do seznamu pasiv pozůstalosti nemůže být zařazen takový dluh, o němž je mezi dědici zůstavitele skutkový spor, tzn. neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do pasiv pozůstalosti, v jehož důsledku se soud (soudní komisař) v tomto případě omezí jen na „zjištění spornosti“ a k takovému spornému dluhu nepřihlíží (srov. § 173 z. ř. s.). V takovém případě pak zpravidla bude (skutkově) sporné aktivum či pasivum projednáno v jiném (sporném) řízení dle části třetí o. s. ř., neboť o případných sporných aktivech či pasivech pozůstalosti ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá a § 173 věta druhá z. ř. s. soud (soudní komisař) v pozůstalostním řízení nerozhoduje a k těmto v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží. O spornost ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá a § 173 věta druhá z. ř. s. se přitom může jednat pouze ve vztahu mezi sporujícími se dědici, nikoliv v případě sporů mezi dědici či některým z dědiců na straně jedné a třetí osobou na straně druhé. 1.

2. V souvislosti s uvedeným proto musel dovolací soud vzít v úvahu také to, že – jak vyplývá z obsahu spisu Okresního soudu v Pelhřimově vedeného pod sp. zn. 133 D 293/2024 – žádná z osob, s nimiž Okresní soud v Pelhřimově dosud jedná jako s účastníky pozůstalostního řízení, dosud nebyla soudem

(soudním komisařem) vyrozuměna o svém dědickém právu a poučena o možnosti dědictví odmítnout (§ 164 odst. 1 z. ř. s.) a ani nelze dovodit, že by uplatnila své dědické právo u soudu písemně nebo ústně do protokolu a byla soudem (soudním komisařem) poučena o možnosti dědictví odmítnout (§ 167 z. ř. s.).

3. Vzhledem k tomu, že na zjištění (objasnění) aktiv a pasiv pozůstalosti se mohou podílet pouze ti účastníci řízení, jejichž dědické právo lze považovat za nepochybné („nesporné“) s ohledem na všechny okolnosti případu, a za situace, kdy v projednávaném případě soud (soudní komisař) dosud nepřistoupil k vyrozumění v úvahu přicházejících osob o jejich dědickém právu a o právu dědictví odmítnout (§ 164 odst. 1 z. ř. s.), nemá tak dosud stanoven ani okruh dědiců jako účastníků řízení (ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s.), jejichž údaje by měly být relevantní pro sestavení seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti, jejichž případné nesouhlasné údaje by byly podkladem pro závěr, že některá z nich jsou sporná, a že se proto k nim nebude v řízení o pozůstalosti přihlížet (srov. § 172 odst. 2 a § 173 z. ř. s.), nebo že dle shodných tvrzení dědiců zůstavitele do pozůstalosti nenáleží (srov. výše zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1982/98, které bylo publikováno v časopise Soudní judikatura pod č. 57, ročník 1999), a proto nebudou předmětem projednání v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli [příčemž ne/zařazení majetku či dluhů do seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti není pro věřitele závazné, když závaznost usnesení o dědictví usnesení soudu vydaných v pozůstalostním řízení nastává zvláštním způsobem, kdy pouze výroky usnesení, které se týkají dědického práva (které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého]. Z uvedeného je proto zřejmé, že dosud nebyly (ani nemohly být) splněny podmínky pro zařazení případných dluhů zůstavitele do pasiv pozůstalosti, případně pro postup dle ustanovení § 173 věta druhá z. ř. s.

4. Účastenství navrhovatelů v pozůstalostním řízení po zůstaviteli v projednávaném případě tedy přichází v úvahu pouze z titulu věřitelů zůstavitele (kteří jsou účastníky pouze určitých zákonem vymezených částí pozůstalostního řízení). Soud (soudní komisař) tak s nimi bude v řízení o pozůstalosti jednat pouze v případech, kdy se mohou účastníky pozůstalostního řízení stát a kdy se jimi stanou, tzn. kdy jejich pohledávka vůči zůstaviteli bude zjištěna a prokázána, a kdy také budou splněny předpoklady ustanovení § 112 z. ř. s. (tj. v daném případě půjde-li o soupis pozůstalosti, který navrhli, jestliže osvědčí, že tu je pro provedení soupisu jiný vážný důvod, srov. § 1685 odst. 2 písm. d/ o. z.). V projednávaném případě však dosud soud (soudní komisař) nemá s ohledem na dosavadní stav pozůstalostního řízení po zůstaviteli dostatečný skutkový základ pro závěr o postavení navrhovatelů jako věřitelů v pozůstalostním řízení po zůstaviteli.

5. Jelikož je závěr odvolacího soudu v rozsahu podaného dovolání, to je pokud jde o výrok I., jímž bylo potvrzeno usnesení Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 15. 4. 2025, č. j. 133 D 293/2024-91, ve výroku I. v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu přednostního práva k rodinnému závodu dle § 704 o. z., podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. ve svém výsledku správný, Nejvyšší soud podané dovolání ve smyslu § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

2. V rozsahu, jímž odvolací soud výrokem II. zrušil usnesení soudu prvního stupně ve výroku I. v části výroku o ukončení účasti v řízení účastníků 3) – 6) z titulu postavení věřitelů a ve výroku II. o náhradě nákladů řízení a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, zůstalo usnesení odvolacího soudu nedotčeno, neboť jednak tento výrok nebyl dovoláním napaden, jednak by dovolání proti zrušujícímu výroku nebylo objektivně přípustné (§ 238 odst. 1 písm. k/ o. s. ř.).

3. O návrhu na odklad právní moci dovoláním napadeného usnesení odvolacího soudu podle ustanovení § 243 odst. 2 o. s. ř. dovolací soud nerozhodoval, neboť rozhodnutím dovolacího soudu o podaném dovolání se tento návrh stal bezpředmětným.

4. Právní názor vyslovený v tomto usnesení je závazný. Jelikož tímto rozhodnutím se řízení ve věci nekončí, bude i o náhradě nákladů dovolacího řízení rozhodnuto v konečném rozhodnutí soudu prvního stupně, popřípadě odvolacího soudu (§ 226 odst. 1 a § 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 8. 4. 2026

JUDr. Roman Fiala
předseda senátu